

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****MERAL DANIŞ BEŞTAŞ BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2015/19545
Karar Tarihi : 26/2/2020

Başkan : Recep KÖMÜRCÜ
Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI
Muammer TOPAL
M. Emin KUZ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Raportör : Yusuf Enes KAYA
Başvurucu : Meral DANIŞ BEŞTAŞ
Vekili : Av. Pınar AKDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; bazı şehirlerde ilan edilen sokağa çıkma yasağı kararlarının yaşam hakkı, işkence ve eziyet yasağı, kişi hürriyeti ve güvenliği ile özel hayatın gizliliği haklarını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/12/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, başvuru tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi 26. Dönem Adana milletvekili ve aynı zamanda Halkların Demokratik Partisi (HDP) Genel Başkan Yardımcısıdır. Başvurucu, başvuru formundan anlaşıldığı üzere Ankara'da ikamet etmektedir.

9. Türkiye 2015 yılı Haziran ayından itibaren yeniden yoğun bir şekilde terör saldırılarına maruz kalmıştır. Bu kapsamda ilk olarak 5/6/2015 tarihinde Diyarbakır'da HDP tarafından yapılan seçim mitingi sırasında gerçekleştirilen bombalı saldırı sonucunda Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan açıklamaya göre 2 kişi hayatını kaybederken 100'den fazla kişi de yaralanmıştır. 20/7/2015 tarihinde ise Suruç'ta (Şanlıurfa), Suriye'deki çatışmalara ilişkin basın açıklaması sırasında DAESH tarafından gerçekleştirildiği ileri sürülen bombalı intihar saldırısında 34 kişi hayatını kaybederken 73 kişi de yaralanmıştır. Bu saldırıdan iki gün sonra Ceylanpınar'da (Şanlıurfa) 2 polis memuru evlerinde başlarından vurulmuş hâlde ölü olarak bulunmuş, saldırı PKK tarafından üstlenilmiştir.

10. Bu olaylardan sonra PKK tarafından Şırnak il merkezi ile Cizre, Silopi ve İdil ilçelerinde, Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde, Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçelerinde, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçelerinde, Muş'un Varto ilçesinde cadde ve sokaklara hendekler kazılıp barikatlar kurularak ve bu barikatlara bomba ve patlayıcılar yerleştirilerek teröristler tarafından bu yerleşim yerlerinin bir kısmında "öz yönetim" adı altında hâkimiyet sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çok sayıda terörist, halkın bu yerlere giriş ve çıkışını engellemek istemiştir. Güvenlik güçleri, hendeklerin kapatılması ve barikatların kaldırılması suretiyle yaşamın normale dönmesini sağlamak amacıyla operasyonlar yapmış ve teröristlerle çatışmaya girmiştir. Aylarca devam eden bu operasyonlar ve çatışmalar sırasında yaklaşık 200 güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiş, tonlarca bomba ve patlayıcı imha edilmiştir.

11. 2015 yılının Ağustos ayından itibaren yetkililer tarafından Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki bazı il ve ilçelerde sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Sokağa çıkma yasaklarının amacı, terör örgütü üyeleri tarafından kazılan hendeklerin ve yerleştirilen patlayıcıların temizlenmesi ve sivil vatandaşların şiddetten korunması olarak belirtilmiştir. Bu sokağa çıkma yasaklarından bazıları kaldırılmış ve farklı tarihlerde yeniden uygulanmıştır.

12. Başvurucu da mülki amirler tarafından 16/8/2015 tarihinden 11/12/2015 tarihine kadar geçen süre içinde Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan yedi il ve on yedi ilçede toplam elli iki kez *sokağa çıkma yasağı* kararı alındığını belirtmiştir.

13. Başvurucunun iddiaları kapsamında başvuru formunda belirtilen illerin valiliklerine ait resmî internet sitelerinden anılan kararlara ulaşılmıştır. Benzer mahiyette olduğu anlaşılan kararlara ilişkin açıklamaların bazılarında aşağıda yer verilmiştir:

i. Diyarbakır Valiliğinin açıklaması şöyledir:

"İlçemiz sur içi mahallelerinde silahlı terör örgütü mensuplarınca barikat kurma, hendek kazma ve bombalı tuzaklama faaliyetleri neticesinde eğitim öğretim faaliyetlerinin, sağlık hizmetlerinin, ibadethanelerde icra edilen din hizmetlerinin sunulmasında ve vatandaşlarımızın bu hizmetlere ulaşmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum nedeni ile ilçemiz merkez mahallelerinde vatandaşlarımızın günlük yaşamını normal şartlar altında sürdürmesinin zorlaştığı ve ticari hayatın aksadığı gözlemlenmiştir.

Bu bakımdan kamu düzeninin sağlanması, sokak aralarındaki barikatların kaldırılması hendeklerin kapatılması ve kurulan bombalı düzeneklerin imhası çalışmaları esnasında sivil vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğini temin etme adına ilçemiz Sur içinde bulunan toplam 15 mahalleimizin 6'sında (Cevatpaşa, Fatihpaşa, Dabanoğlu, Hasırlı, Cemal Yılmaz ve Savaş) ve Gazi caddesinde 11 Aralık 2015 Cuma günü saat 16.00 itibari ile ikinci bir emre kadar Kaymakamlığımızca sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

Vatandaşlarımızın söz konusu yasağa riayet etmeleri kendi can ve mal güvenliklerinin temin edilmesi adına önem arz etmektedir. Kamuoyuna saygı ile duyurulur."

ii. Mardin Valiliğinin açıklaması şöyledir:

"Nusaybin İlçemizde artan terör olayları nedeniyle vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğinin sağlanması, bozulan huzur ve asayiş ortamının tekrar tesis edilebilmesi için 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun ilgili hükümleri gereğince belirtilen bölgelerde (Abdulkadirpaşa Mahallesi, Fırat Mahallesi, Dicle Mahallesi, Yenişehir Mahallesi, Yenituran Mahallesi, Yeşilkent Mahallesi, Mor Yakup Mahallesi, Zeynelabidin Mahallesi, Kışla Mahallesi, 8 Mart Mahallesi, Gırnavas Mahallesi, Devrim Mahallesi, Selahaddin Eyyubi Mahallesi, İpekyolu Mahallesi ve Barış Mahallesi) sivil vatandaşların zarar görmemesi amacıyla 13 Kasım 2015 Cuma günü saat 21.00 itibari ile geçerli olmak üzere, ikinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

Söz konusu yasağa vatandaşların uyması, kendi can ve mal güvenlikleri yönünden önem arz etmekte olup, yasağın bitim süresi ayrıca duyurulacaktır."

iii. Şırnak Valiliğinin açıklaması şöyledir:

"İlimiz Cizre ve Silopi ilçe merkezlerinde Bölücü Terör Örgütü mensuplarının etkisiz hale getirilmesi, bölücü terör örgütü mensupları tarafından mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi ve vatandaşlarımızın can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi gereğince 14.12.2015 günü saat: 23:00'ten itibaren sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

Bölücü Terör Örgütünün vatandaşlarımızın başta yaşam hakkı olmak üzere özgürlük, güvenlik, mülkiyet gibi temel hak ve hürriyetlerini hedef alan saldırılar gerçekleştirdiği mayınlı, patlayıcı tuzaklı barikat ve hendekler yaptığı bu eylemlerle vatandaşlarımızın gündelik yaşamını sürdürmesini ve başta sağlık olmak üzere temel kamu hizmetlerinden faydalanmasını engellediği ve vatandaşlarımıza her türlü maddi ve manevi zararlar verdiği kamuoyumuzun malumlarıdır.

Cizre ve Silopi ilçe merkezlerinde vatandaşlarımızın temel hak ve hürriyetlerini kullanabileceği huzur ortamını ve kamu düzenini sağlamak maksadıyla vatandaşlarımızı her türlü maddi ve manevi destek sağlanacaktır."

iv. Hakkâri Valiliğinin açıklaması şöyledir:

"İlimiz Yüksekova İlçesinde artan terör olayları nedeniyle vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğinin sağlanması, bozulan huzur ve asayiş ortamının tekrar tesis edilmesi için 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi gereğince, İlimiz Yüksekova İlçe merkezinin tamamında 07 Aralık 2015 günü saat 23.00'dan geçerli olmak üzere ikinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş olup, İlçe merkezine giriş-çıkışlar da yasaklanmıştır."

14. Başvurucu, mülki amirler tarafından alınan sokağa çıkma yasağı kararları dolayısıyla idari ve yargısal yollara başvurmadan 15/12/2015 tarihinde doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 26/2/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Sokağa Çıkma Yasağına İlişkin İddialar

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Anayasa'ya aykırı olarak mülki amirler tarafından *sokağa çıkma yasağı* kararları alındığını, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun mülki amirlere anılan kararları alma yetkisini vermediğini, yasakların uygulanması sırasında sivil vatandaşların kolluk görevlilerinin güç kullanımı ya da sağlık hizmetlerine erişememeleri nedeniyle hayatlarını kaybettiklerini belirterek kendisinin ve bölgede yaşayan kişilerin Anayasa'nın 13., 15., 17., 19. ve 20. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde; başvurucunun sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı bölgelerde ikamet etmemesi nedeniyle anılan sokağa çıkma yasağı kararlarından kişisel olarak etkilenmediği, ayrıca sokağa çıkma yasaklarının idari işlem olması nedeniyle idari dava konusu olabileceği, başvurucunun idari dava açtığına ilişkin bir bilgi sunmadığı, idari dava yolu tüketilmeden bireysel başvuru yapılamayacağı belirtilmiştir.

18. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında MERNİS (Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi) adresinin Diyarbakır'ın Sur ilçesinde olduğunu, kendisinin ve ailesinin sokağa çıkma yasağından etkilenen bölgede ikamet ettiğini, Bakanlığın iddiasının gerçeği yansıtmadığını, sokağa çıkma yasağına ilişkin idari yargı yolunun etkili olmadığını zira sokağa çıkma yasaklarına ilişkin açılan davaların reddedildiğini, ayrıca bu davaların sonucunun beklenmesinin temel hak ve hürriyetlerin ihlaline sebebiyet vereceğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "*Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar*" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

20. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar; başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücünün eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun *güncel bir hakkının ihlal edilmesi*, bu ihlalden dolayı *kişisel olarak ve doğrudan* etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesidir (*Fetih Ahmet Özer*, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

21. Bireysel başvuruda, bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (*Ayşe Hülya Potur*, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

22. Toplumun menfaatinin korunmasını amaçlayan ve halk davası (*actio popularis*) olarak isimlendirilen başvurular bireysel başvuru hakkı kapsamında kabul edilmemektedir (*Tezcan Karakuş Candan ve diğerleri*, B. No: 2013/1977, 9/1/2014 § 21; *Mahmut Tanal*, B. No: 2014/11368, 23/7/2014, § 20; *Liberal Demokrat Parti*, B. No: 2014/11268, 23/7/2014, § 18).

23. Somut olayda başvurunun, sokağa çıkma yasağı nedeniyle oluşan müdahalenin -o bölgeye gitmesi ve milletvekili olması hasebiyle- dolaylı etkilerine maruz kalmaktan öteye geçen, doğrudan bir mağduriyeti bulunduğunu ortaya koyamadığı görülmektedir. Başvurucu, sokağa çıkma yasaklarının kendisi bakımından nasıl bir somut etki oluşturduğunu ve bu yasaklardan kişisel olarak nasıl etkilendiğini açıklayamamıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı yerleri ziyaret etmek amacıyla en son Mardin'in Derik ilçesine girmek istediğini ancak kolluk tarafından atılan gazdan aşırı etkilendiğini, gaz bombalarına maruz kaldığını, gazdan etkilenerek bilincini kaybettiğini ve hastaneye kaldırıldığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde; başvurunun kötü muamele iddiaları konusunda adli veya idari mercilere şikâyetle bulunduğuna ilişkin herhangi bir evrak sunmadığı, dosyadaki bilgi ve belgelerden de başvurunun şikâyetle bulunduğu anlaşılmadığı, bu nedenle başvuru yollarının tüketilmediği belirtilmiştir.

27. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bahse konu olayın basında da yer aldığını, olaya ilişkin resen soruşturma açılması gerektiğini, bunun yapılmaması nedeniyle kötü muamele şikâyetinin incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

29. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır; üçüncü fıkrasında da kimseye *işkence* ve *eziyet* yapılamayacağı, kimsenin *insan haysiyetiyle bağdaşmayan* ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı belirtilmiştir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

30. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

31. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün bireyin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm ve yaralama olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül ya da yaralamalı saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 55).

32. Başvurucuların şikâyetleri açısından maddi olayın ortaya çıkarılması, olayda sorumluluğu bulunanların tespiti ve cezalandırılması şeklinde makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte olan yolun etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi yolu olduğu anlaşılmaktadır (*Zeki Güngör*, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, § 40).

33. Devletin etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında, *işkence* veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli, kesin belirtiler mevcut olduğunda müdahale üçüncü kişilerden gelmiş olsa ve şikâyet ya da ihbar yapılmadığında bile resen soruşturma açılmasının sağlanması gerektiği açıktır (*Tahir Canan*, § 25). Bununla birlikte devletin sahip olduğu resen soruşturma yükümünü yerine getirmemesi, bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği başvurucuların sahip olduğu iddialarını idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletme yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (*Zeki Güngör*, § 42).

34. Başvurucunun kolluk görevlileri tarafından kötü muameleye uğradığı iddiası karşısında maddi olayın aydınlatılması ve olası cezai sorumluluğun belirlenmesi konusunda etkili yolun ceza soruşturması olduğu, ancak dosyadan başvurucunun ceza soruşturması başlatılması amacıyla adli makamlara bir başvuruda bulunmadığı tespit edilmiştir. Başvurucu da anılan tespitin aksine bir delil sunmamıştır. Buna göre Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına giren eylemlere maruz kalındığını ileri süren başvurucunun bu iddiasını bireysel başvuru öncesinde yetkili kamu makamları önünde dile getirmediği, ayrıca soruşturma mercilerini harekete geçirmek için bir başvurusunun da olmadığı dikkate alındığında başvuruya konu olayın -bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği- Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesinin mümkün olmadığı değerlendirilmiştir. Başvurucu devletin ilgili makamlarının, iddiasına konu durumdan bir şekilde haberdar olmak suretiyle resen ceza soruşturması başlatma yükümlülüğü altında olduklarını da ortaya koyabilmiş değildir.

35. Somut olayda başvuru hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Sokağa çıkma yasağına ilişkin iddianın *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA 26/2/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M.Emin KUZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU